

Visitationszoner ("Vierailuvyöhykkeet" tai "Erityisvierailualueet")

Tanska

Vierailuvyöhykkeiden idea on alun perin otettu käyttöön Tanskassa. Poliisilla on ollut 2004 lukien mahdollisuus käyttää vierailuvyöhykkeitä ja vyöhykkeitä käytetään Tanskassa säännöllisesti.

Poliisi voi ottaa käyttöön aikarajoitetuista ja maantieteellisesti rajattuja vierailuvyöhykkeitä, joiden alueella poliisi voi suorittaa satunnaisia henkilötarkastuksia ihmisille sekä muiden esineiden sekä ajoneuvojen tarkastuksia.

Vierailuvyöhykkeiden käyttöönoton tarkoituksena on luoda turvallisuutta alueen asukkaille mm. varmistaa, että henkilöt eivät kanna tai pidä aseita vyöhykkeillä.

Vierailuvyöhykkeistä säädetään tarkemmin Tanskan poliisitoiminnasta annetun lain 6 §:ssä.

Ruotsi

Ruotsin hallitus uutisoi 20.12.2022¹, että se toteuttaa nyt Ruotsin historian suurimman hyökkäyksen järjestäytyntä rikollisuutta vastaan. Turvallisuus ja luottamus on palautettava. Tämä edellyttää paradigman muutosta tehokkailta toimenpiteillä, jotka tuottavat tuloksia. Osana tätä työtä hallitus on päättänyt, että vierailuvyöhykejärjestelmää on tutkittava.

Vierailuvyöhykejärjestelmä tarkoittaa, että on mahdollista perustaa erityisiä vyöhykkeitä, joissa voidaan käyttää tiettyjä pakkokeinoja, kuten henkilötarkastuksia ja paikanetsintöjä ajoneuvoissa ilman rikosepäilyä. On tärkeää, että säännöt laaditaan niin, että järjestelmä on laillinen ja että sitä käytetään järkevästi ja oikeaan aikaan, kun siitä voi todella olla hyötyä rikollisuuden torjunnassa.

Tehtävän tarkoituksena on vahvistaa työskentelyä jengejä vastaan ja ehkäistä ampumista ja räjähdyksiä. Tutkija aloittaa työnsä uuden vuoden jälkeen ja raportoi tehtävästään vuoden kuluttua. Tutkijana toimii Karin Erlingsson.

Tanskan poliisi on käyttänyt työkalua suhteellisen suuressa määrin vuodesta 2004 ja toimenpiteestä on todistettua kokemusta. Ruotsin poliisiviranomainen on negatiiviseen rikoskehitykseen viitaten ehdottanut, että tulisi harkita, voidaanko myös vierailualueita ottaa käyttöön.

Vierailuvyöhykkeistä on julkaistu tutkimus: "Visitationszoner – den svenska modellen".

¹ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2022/12/system-med-visitationszoner-utreds/>

Suomi

Poliisilla on mahdollisuus tehdä ihmisille henkilötarkastuksia muun muassa aseiden ja muiden vaarallisten esineiden etsimiseksi. Tämä edellyttää kuitenkin yleensä konkreettista rikosepäilyä.

Ylimääräisen tiedon käyttäminen myös ampuma-aserikosten selvittämisessä

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä tai paljastamista varten lupa tai päätös on annettu (Poll 5:54.1, myös PKL 10:55.1).

Ylimääräinen tieto voidaan katsoa tiedoksi, joka on saatu lainmukaisen (teknisen) tiedonhankintakeinon käytön sivutuotteena siten, että se ei ole ollut toimenpiteiden varsinaisena tai suunniteltuna tarkoituksena. On siten syytä erottaa lainmukaisen toimenpiteen yhteydessä saatu tieto lainvastaisesti saadusta informaatiosta (esimerkiksi kuuntelukieltoa rikkomalla saatu tieto), jota tässä ei siis määritellä ylimääräiseksi tiedoksi.

Ylimääräisen tiedon käyttöä koskevaa sääntelyä muutettiin poliisi- ja pakkokeinolain kokonaisuudistuksessa (HE 222/2020 vp, HE 224/2010 vp, HE 24/2013 vp ja HE 16/2013 vp, PeVL 66/2010 vp, s. 10, PeVL 67/2010 vp, s. 4–5, PeVL 32/2013 vp, s. 5–7 ja PeVL 33/2013 vp, s. 5–7) erityisesti perustuslakivaliokunnan tekemien huomioiden pohjalta. Tätä edeltävässä sääntelyssä suhtauduttiin huomattavasti myönteisemmin ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen vapaan todistusteorian pohjalta. Tuolloin katsottiin, että tuomioistuin voi joka tapauksessa aina yksittäistapauksissa asettaa todisteen käyttökiellon.

Ylimääräisen tiedon käyttämistä koskeva poliisilain ja vastaava pakkokeinolain sääntely on säädetty eduskunnan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 66/2010 vp, s. 10, PeVL 67/2010 vp, s. 4–5, PeVL 32/2013 vp, s. 5–7 ja PeVL 33/2013 vp, s. 5–7) ja sitä on tarkasteltu keskeisesti myös eduskunnan lakivaliokunnassa (LaVM 44/2010 vp, s. 31, LaVM 17/2013 vp, s. 6–8 ja LaVL 21/2013 vp, s. 6). Ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa sääntelyä on arvioitava perustuslain 10 §:n 4 momentin kannalta, jonka mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa (esim. PeVL 66/2010 vp, s. 10/I).

Perustuslakivaliokunta katsoi vuonna 2013 antamassaan lausunnossa (PeVL 32/2013 vp, s. 7 ja PeVL 33/2013 vp, s. 7) PL 10 §:n 3 momentin nojalla välttämättömänä, että ylimääräisen tiedon käytön enimmäisrangaistus on korkeampi kuin kaksi vuotta vankeutta. Valiokunta katsoi, että hyväksyttävänä voidaan pitää sitä, että ylimääräistä tietoa saa käyttää, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta.

Estettä ei perustuslakivaliokunnan mukaan ole kuitenkaan ollut sille, että säännöksen piiriin otetaan joitakin sellaisiakin yksittäisiä rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, mutta jotka kuitenkin vakavuusasteeltaan rinnastuvat muihin momentissa tarkoitettuihin rikoksiin ja jotka täyttävät tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa asetetut vaatimukset. Tällaisia rikoksia valiokunnan mukaan voivat olla erityisesti rikoslain 21

luvun sellaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joiden rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta (pahoinpitely, kuolemantuottamus, törkeä vammantuottamus, tappeluun osallistuminen, vaaran aiheuttaminen ja heitteillepano), rikoslain vapautteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun vastaavat rikokset (vapaudenriisto, laitton adoptiosuostumuksen hankkiminen, lapsikaappaus, laitton uhkaus ja pakottaminen) samoin kuin rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, rikoslain 24 luvun 2 §:ssä tarkoitettu törkeä kotirauhan rikkominen, rikoslain 31 luvun 3 §:ssä tarkoitettu kiristys ja rikoslain 34 luvun 9 §:ssä tarkoitettu yleisvaarallisen rikoksen valmistelu. Perustuslakivaliokunta on arvioinut, että kahden vuoden enimmäisrangaistusvaatimus toisi sääntelyn piiriin useita sellaisia rikoksia, joita ei voida pitää tuolloisessa perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitettuina yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta tai kotirauhaa vaarantavina rikoksina (PeVL 32/2013 vp s. 6–7 ja PeVL 33/2013 vp, s. 7).

Hallintovaliokunta totesi hallituksen esityksestä laeiksi poliisilain sekä eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta (HaVM 20/2013 vp, s. – HE 16/2013 vp), että [poliisi- ja pakkokeinolakiehdotusten] kiireellisen aikataulun sekä pakkokeinolain ja poliisilain yhtenäisyyden vuoksi ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevaa perusterikosten luetteloa ei ryhdytty laajentamaan, vaikka sille saattaisi olla perusteita. Hallintovaliokunta kuitenkin totesi olevan valitettavaa niin rikosentorjunnan kuin kansalaisten oikeustajun näkökulmasta, että rajat ylimääräisen tiedon hyödyntämiselle rikosten selvittämisessä ovat valtiosääntöoikeudellisista syistä näin tiukat.

Poliisi- ja pakkokeinolakien osittaisuudistusten yhteydessä (HE 275/2022 vp ja HE 217/2022 vp) yhteydessä eduskunta antoi pakkokeinolain yhteydessä ylimääräistä tietoa koskevat seuraavat ponnet (EV 305/2022 vp):

- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa ylimääräisen tiedon käyttämistä koskevien muutosten vaikutuksia ja kohdentumista vakavuusasteeltaan erilaisiin rikoksiin ja tarvittaessa tarkastelee sääntelyn muutostarpeita.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi ampuma-aserikoksen lisäämistä rikoksiin, joiden selvittämisessä ylimääräistä tietoa voidaan käyttää ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.*